

היועץ המשפטי לממשלה ראיון לקראת סוף התפקיד

שירי טורף ועידו שטרן

המשפטי לממשלה, מפני שכוחו נובע כיום מכך שהוא א-פוליטי, ומכך שהוא גם ראש התביעה הכללית וגם בעל היכולת לייעץ לממשלה. יש המציעים בתום-לב את הפיצול בין התפקידים מסיבות ערכיות שונות, אך ישנם אחרים המציעים זאת בכדי להחליש את מעמדו של היועץ המשפטי לממשלה. במודל הפיצול עליו מדובר, היועץ המשפטי לממשלה יהיה אדם פוליטי, יהיה צורך לפצל את הפרקליטות ולהכפיף לאדם זה את כל מי שעוסק בענייני משפט מנהלי, ענייני בג"צ, דיני עבודה, וכן משפט אזרחי. במקרה כזה, תחום אחריותה של התביעה הכללית יכלול רק את התחום הפלילי. לתביעה הכללית הפיצול אולי לא ישנה הרבה, אך לדעתי הפיצול ישנה מאוד בתחום הייעוץ והייצוג בתחומי משפט חשובים, ואני חושב שהמודל הנוכחי, אמנם אינו מושלם, אך הוכיח עצמו כסביר. חלק ממעמד התפקיד הוא הסמכויות כפי שהן כיום. אם מעמידים את הטיעונים בעד הפיצול, מול טיעוני הנגד, גוברים בעיניי טיעוני הנגד וכך חשבה גם ועדת הנשיא שמגר. אני כן בעד להקל על היועץ המשפטי לממשלה ולכן אני מנסה לפעול לטובת מי שיבוא במקומי, לקראת חקיקה שתאפשר האצלת חלק מסמכויות היועץ המשפטי לממשלה. יש בחוק קרוב ל-270 סמכויות שאמנם לא את כולן הייתי צריך להפעיל אישית, שכן השימוש בחלק גדול מסמכויות אלה נדיר, אך יש סמכויות שיש בהן שימוש ניכר וניתן לאפשר ליועץ המשפטי הבא להאצילן."

במהלך שש וחצי השנים בתפקידך כיועץ המשפטי לממשלה, הועמדו לדין אנשי ציבור כגון אביגדור קהלני ושמעון שביט שלבסוף זוכו על-ידי בית-המשפט. האם לדעתך על הפרקליטות להפיק לקחים מהזיכויים הרבים של אנשי ציבור בבית-המשפט? מצד שני החלטת שלא להעמיד לדין אישים כמו צחי הנגבי, בנימין נתניהו, עזר ויצמן. נשאלת השאלה - האם הצדק שוויוני לכל? האם אינך סבור שהחלטות אלה פוגעות באמון העם בך, בממשלה ובכוחה של מערכת המשפט?
"קשה לי מאוד להתמודד עם הטיעונים הללו, מפני שאין אדם יכול להשביע את רצון כולם. כשאני מחליט שלא להגיש כתב אישום, ישנם שיאמרו, כגון חבר הכנסת מיכאל איתן, "רומסים את שלטון החוק". אם מיכאל איתן היה שומע את הדיונים המתקיימים כאן במשרד, היה רואה כמה אנו נכנסים לכל הבעיות, שוקלים את כל השיקולים. מצד שני, כשאנו מגישים כתב אישום ובית-המשפט קובע כי הנאשם זכאי, יש שטוענים כנגדנו - "יד קלה על ההדק בהגשת כתבי אישום". ככלל, יש לצפות ממני ומחברי לעבוד בצורה הגונה ומקצועית, ולהיות מוכנים לשקיפות, כך שאם המקרה מגיע לבית-משפט, עלינו להציג מה היו השיקולים ואל לנו חלילה לעשות דברים מתחת לשולחן או לשקול שיקולים זרים. עם זאת, אינך יכול להשביע את רצון כולם. פעמים רבות, באופן ערכי ואישי איני מרוצה מהחלטה שקיבלתי, שכן אני מרגיש פנימית שכן היה צריך להגיש כתב אישום נגד פלוני. אך אנו עובדים על פי חוק, ולכן אם אין ראיות מספיקות וסיכוי סביר אנו נאלצים לסגור את התיק, חרף החשדות. אך אם המדובר במעשים בלתי ראויים, החלטת סגירה מחייבת הנמקה וגינוי המעשים והעושים."

לאחר שהחלטת שלא להגיש כתב אישום כנגד אישים שונים, כתבת דו"ח ציבורי ובו הסברת לציבור מדוע אין תשתית ראייתית מספקת להעמדת האיש לדין. כתיבת הדו"ח

"אני מאוד נגד פיצול תפקיד היועץ המשפטי לממשלה מתפקיד ראש התביעה הכללית, אך אני כן בעד להקל על היועץ המשפטי לממשלה ולכן אני מנסה לפעול לטובת מי שיבוא במקומי, לקראת חקיקה שתאפשר האצלת חלק מסמכויות היועץ."

הראיון עם היועץ המשפטי לממשלה, מר אליקים רובינשטיין, נערך בנקודת זמן מיוחדת. אליקים רובינשטיין מכהן בתפקיד היועץ המשפטי לממשלה קרוב לשבע שנים, ולפני מספר חודשים הודיע כי יפרוש מתפקידו בינואר הקרוב. ראיון זה מהווה הזדמנות פז עבור כולנו להכיר את עמדותיו של היועץ המשפטי לממשלה בעניינים מהותיים ועקרוניים שעל סדר היום הציבורי והלאומי, ערב פרישתו ובמבט מעמיק ומסכם לאחור על שבע השנים האחרונות. תקופת כהונתו של היועץ המשפטי לממשלה לוותה בסערות רבות. לא אחת הוטחה ביועץ המשפטי ביקורת נוקבת בעניינים שונים. בראיון תוכלו להתרשם מתגובותיו לחלק מן הביקורות הללו, בעיקר בנושאי העמדתם לדין/אי העמדתם לדין של אישים פוליטיים כגון עזר ויצמן, שמעון שביט וצחי הנגבי. היועץ המשפטי שיתף אותנו גם ברעיון ובמטרה העומדים מאחורי הדו"ח הציבורי אותו הוא נוהג לכתוב כאשר מחליט שאין תשתית ראייתית מספקת להעמדת פלוני לדין ואף בהתנגדותו לפיצול בין תפקיד היועץ המשפטי לממשלה לבין ראש התביעה הכללית, חרף ביקורות הגורסות שיש מקום לפיצול. איננו יודעים לאן יפנה אליקים רובינשטיין לאחר שיפרוש מתפקידו הנוכחי, והאם ימונה בעתיד לשופט בבית המשפט העליון. אם אכן ימונה, וגם אם לא, חשוב להכיר את עמדותיו ביחס לנושאים עקרוניים הנמצאים בכותרות, נושאים המגיעים לא אחת להכרעה בבית המשפט. לפיכך, ענה היועץ המשפטי לשאלותינו ושיתף אותנו בעמדותיו בנושאים מהותיים ובוטורים כגון המשבר עם הרשות הפלסטינית והערכתו לסיכויי השגת שלום, עסקת השבויים, הסכם ז'נווה והסיכולים הממוקדים ושאלות נוספות הנוגעות להרכב השופטים בבית המשפט העליון וההצעה לתקופת צינון בין תפקיד היועץ המשפטי לממשלה לבין כהונה שופט בבית המשפט העליון.
הראיון עם היועץ המשפטי לממשלה נערך בלשכתו שבמשרד המשפטים בירושלים. אליקים רובינשטיין הינו אדם נעים הליכות, שקיבל את פנינו בשמחה והתעניין בלימודים שלנו ובמשרדים בהם אנו עתידים להתמחות. הוא השיב באריכות ובסבלנות לשאלותנו הרבות, וכעת נוכל כולנו להתרשם ממנו ומעמדותיו בתקופת הזמן המיוחדת הזו, ערב פרישתו מן התפקיד.

עניינים שבביקורת

מתוקף תפקידך, הנך גם ראש התביעה הכללית וגם יועץ משפטי לממשלה. מצב זה מביא אותך בוודאי לא פעם לנקודת חיכוך: מחד, אתה מכיר באופן אישי את ראש הממשלה ואת שרי הממשלה ומייעץ להם בעניינים שונים. אך מנגד, אתה עומד בראש הגוף שהגיש נגד חלקם כתבי אישום באישומים שונים. האם לא כדאי לשקול לפצל בין תפקיד היועץ המשפטי לממשלה לבין תפקיד ראש התביעה הכללית, כפי שנעשה פיצול בין יועמ"ש הכנסת לממשלה?

"אני מאוד נגד פיצול תפקיד היועץ המשפטי לממשלה מתפקיד ראש התביעה הכללית, ואני יכול לדבר על זה היום בצורה משוחררת כיוון שאני מורש. הדבר יחליש מאוד בעיקר את היועץ

המשאים והמתנים הרבים בהם השתתפת לאורך השנים, כיצד אתה מעריך את סיכויי איזור המזרח התיכון לחוות שקט ושלוש אמיתי בשנים הקרובות? האם יש סיכוי טוב ששני הצדדים יגיעו לעמק השווה?

"אדם מן הישוב אינו יכול לאבד תקווה. עלינו לחשוב במונחים של חיפוש דרכים ושל תקווה. בתקופה בה עבדתי בלשכת שר החוץ כעוזרו של משה דיין, הגיע נשיא מצרים סאדאת לביקורו ההיסטורי בארץ. אם מישוהו היה אומר לי ימים ספורים לפני כן, שבמוצאי שבת הבא ינחת הנשיא סאדאת בישראל, הייתי אומר לו שילך לראות פסיכיאטר! הרעיון שיבוא לכאן נשיא מצרים ויתקבל בקבלת פנים כזו על-ידי ראש הממשלה מנחם בגין, ושנגיע תוך פחות משנה להסכם קמפ-דייויד, הוא דבר שלא היה בקלפים אך בכל זאת קרה. אני מזכיר את המקרה הזה כדי להדגיש שאין לאבד תקווה. אך לגבי הפלסטינים, לצערי, איננו נמצאים בנקודת זמן בה ניתן לדבר באופטימיות ולומר שיהיה שלום בקרוב. לדעתי הבעיה העיקרית היא שאין כרגע שותף ופרטנר אמיתי שימלא אחר ההסכמים, וניתן למצוא דוגמא מתחום המשפט לכך: כשחותמים על הסכם

"פעמים רבות, באופן ערכי ואישי אני מרוצה מהחלטה שקיבלתי, שכן אני מרגיש פנימית שכן היה צריך להגיש כתב אישום נגד פלוני. אך אנו עובדים על-פי חוק, ולכן אם אין ראיות מספיקות וסיכוי סביר אנו נאלצים לסגור את התיק."

רציני ומקימים יצירה חדשה כמו הרשות הפלסטינית, הציפייה היא שתוקם רשות שתנסה להיות הגונה, ותקים לה מערכת משפט. יש צורך בשלטון הגון ובמורא מלכות, כפי שאמרו חז"ל: "הוזה מתפלל בשלומה של מלכות, שאלמלא מוראה, איש את רעהו חיים בלעו" (אבות, ג, ד). אך למרבה הצער, הקימו שם עסק מושחת, ג'ונגל, הפקרות, למרות שמכל רחבי העולם ניסו גורמים שונים להניע אותם להקים בתי-משפט, פרקליטות וכו'. אמנם יש ברשות הפלסטינית גורמים הנקראים "בתי-המשפט" ותביעה כללית, אך הם לא עושים את עבודתם כראוי. לא מדובר רק על התקופה האחרונה אלא גם על התקופה בה היתה להם הזדמנות לעבוד על הדברים הללו ולהקים מערכת משפט, בין 1994 לשנת 2000.

איני מתכוון רק לכך שהם אינם מסגירים אלינו טרוריסטים לפי ההסכמים עמם, אלא גם על הדברים הפשוטים וה"פשע הקלאסי". למשל, אדם שאונס פה בישראל, ובורח לרשות הפלסטינית, לא יועמד לדין ולא יקבל את עונשו. לכן אני די פסימי לטווח הקצר בעניין זה. אך אני חוזר ואומר, שיש אינטרס לשני הצדדים להגיע לשלום, שכן "הלנצח תאכל חרב?". שנית, האלטרנטיבה כל כך קשה, שאני רוצה לקוות שכן יש סיכוי לשלום. עם זאת, זה מותנה בכך שיקומו שם אנשים שיהיו מצד אחד מעוניינים להיאבק במונח המדיני, מטבע הנושא, אך מצד שני יהיו מוכנים להיאבק, כתנאי בל יעבור, בטרור אצלם. אם הדברים ימשיכו כפי שהם עכשיו, זה יקח הרבה זמן."

בהמשך לדברייך, כי אדם מן הישוב אינו יכול לאבד את התקווה, בימים אלה נחתם הסכם ז'נווה בין פוליטיקאים ישראלים מהאופוזיציה לבין בכירים פלסטיניים תחת חסות שווייצרית. הסכם זה גרר תגובות מאוד קשות. מהי עמדתך ביחס להסכם זה? והאם אתה מסכים לטענה כי ההסכם מהווה חריגה מכללי הנורמות הציבוריות?

"אני סבור שהשדה המשפטי הפלילי הוא לא השדה הנכון להתמודד בו עם נושא זה כיוון שזהו ויכוח ציבורי, למרות תלונות שונות שהגיעו לנוגעות לסעיפים קשים מחוק העונשין. אך אני מוכרח להוסיף שאני חושב שמה שהם עשו (מנכחי הסכם ז'נווה - ש.ט.ע.ש) הוא דבר לא ראוי. אינני מאמין שבאיו שהיא מדינה היו מקבלים זאת כדבר לגיטימי. אני לא מדבר על התכנים, כיוון שכשתבוא השעה למו"מ יהיו תכנים כאלה ואחרים. אך הפרוצדורה עצמה

אינה דרישה סטוטורית והיא למעשה חידוש שכן מעולם לא הונהגה בישראל פרקטיקה כזו על-ידי אף יועץ משפטי לממשלה לפניך. מאין עלה הרעיון לכתוב דו"ח ציבורי בנוסף, פעמים רבות נטען כלפיך, בעניין זה, כי חרגת מתחום סמכויותיך וזאת מכיוון שבאותו דו"ח ציבורי גם נזפת באיש הציבור, נזיפה מוסרית ואיתית. רשמית, מוסר ואתיקה אינם כלולים בתחומי אחריות היועץ המשפטי לממשלה, ויש יסוד סביר להניח כי אותם זוחות פגעו בתדמיתם המוסרית של אלה שהדו"ח נכתב עליהם. כיצד תשיב לטענה שהכללת החלקים הנוגעים למוסר בלבד, ולא למשפט, בדו"ח הציבורי מהווים למעשה חריגה מסמכות?

"מבחינה משפטית, המדובר בהחלטה מנומקת שלדעתי זכאי הציבור לשכמותה בתיקים כאלה. בתקשורת "הודבק" לה הכינוי "דו"ח ציבורי". הרעיון שביסודו אושר בבית-המשפט העליון, גם בפרשת מינוי היועץ המשפטי ב-1997, וגם לאחרונה בפסק-הדין בעניין מינוי השר צחי הנגבי, בית-המשפט התייחס ל"דו"ח הציבורי" כאל דבר טבעי ומובן. גם לדעתי - בכל הכבוד - זהו דבר טבעי ומובן. כמובן שעליי להיות זהיר שלא לכתוב דברים שלא נשקלו כראוי שכן אני כותב דברים על אדם

שלא יעמוד לדין ולא יהיה לו יומו להתגונן על כך. עם זאת, מדובר בדברים שהוא התגונן עליהם בחקירתו, ואיני מעמידו בפני עניינים חדשים ולא מוכרים. שנית, הצורך הוא לנמק את החלטה. אך אמלא את תפקידי אם אגמור את החלטה בכך שאכתוב על התיק "נסגר מחוסר ראיות/חוסר עניין לציבור" ותו לא? הדעת נותנת שאם לא אנמק, יוגש על כך בג"צ ובבג"צ אצטרך לתת תשובה, אז מדוע שלא אתן אותה מראש? כך למשל לא הוגש בג"צ בתיקים של צחי הנגבי ועזר יעזמן, בהם כתבתי דו"ח ציבורי."

סביר שהחקירות נגד ראש הממשלה לא תסתיימנה עד לתאריך פרישתך מהתפקיד, באמצע ינואר 2004. פורסם כי

בכוונתך לפצל את החקירות במטרה לסיים אחת מהן עד לסיים כהונתך ולהגיש המלצותיך. יש ממש בדברים?

"אם יקרה שהחקירות נגד ראש הממשלה לא תסתיימנה בתקופת כהונתי, אני אצטרף, כיוון שאני חושב שראוי וכדאי לסיים את העניין. אישית, הייתי מאוד רוצה לסיים כי זה פרק שאני התחלתי בו. עם זאת, כששני עצמי נכנסתי לתפקידי בפברואר 1997, בעיצומה של פרשת היועץ המשפטי דאז, ייתכן שזה יהיה נושא שהיועץ שאחריי יאלץ להתמודד עמו בחלקו. ישנם קשיים ומכשולים בחקירות הללו הקשורות בשתיקות ובחקירות הדין ולכן החקירות מתעכבות. אתמול, בשעה זו, ישבו כאן

במשדרי חוקרי המשטרה ואנשי הפרקליטות ודנו בתיקים הללו ובצעדים שיש לעשות. הלו"ז מבחינתי האישית מתקצר, אך אני עדיין מקווה שהחקירות תסתיימנה עד לסיים כהונתי. אין בעת הזאת שום החלטה על פיצול, אך אם יהיו ראיות להגיש כתבי אישום, בימי כהונתי, אפגע בהתאם."

נושאים שעל סדר היום הלאומי

היית סמונ"ל לענייני יישוב חווה השלום עם מצרים; חבר משלחת ישראל למו"מ קמפ-דייויד וחווה השלום עם מצרים; חבר צוות המו"מ במסגרת המו"מ לשלום לקראת ועידת השלום במדריד, וחבר משלחת ישראל לוועידת מדריד; יו"ר משלחת ישראל למו"מ עם ירדן לפני חתימת הסכם השלום ב-1994; חבר משלחת ישראל לוועידת קמפ-דייויד עם הפלסטינים בשנת 2000. אלה רק מקצת מתפקידיך ככל הנוגע למו"מ ושיחות שלום עם מדינות ערב. מהיכרותך עם העמים הערביים, דרך

"לדעתי 'הדו"ח הציבורי' הוא דבר טבעי ומובן. אך אמלא את תפקידי אם אסיים את החלטה בכך שאכתוב על התיק "נסגר מחוסר ראיות/חוסר עניין לציבור" ותו לא? הדעת נותנת שאם לא אנמק, יוגש על כך בג"צ ובבג"צ אצטרך לתת תשובה, אז מדוע שלא אתן אותה מראש?" היועץ המשפטי לממשלה עם שירי טורף ועידו שטרן בלשכתו.

מול האפשרות לויתור על מי שגורלו לא ידוע. כיצד אתה חש לגבי הבעייתיות המוסרית שבויתור על מידע אפשרי בעניינו של רון ארד, במיוחד לאור דרוח ועדת וינוגרד?

"קשה לי לדבר על הנושא הזה. כאזרח יש לי מחשבות בעניין, אך איני בטוח שיש באפשרותי לדבר על הנושא לעומק מבחינה משפטית, גם בהיעדר ידיעת כל העובדות. זה ויכוח מוסרי-ערכי ממדרגה ראשונה, עם הרבה "אוי לי מיצרי ואוי לי מיוצרי". מצווה לפדות שבוי, לא רק מבחינה הלכתית אלא גם מבחינה אנושית, וזו מצווה גם לקבל מידע על השבוי. מצד שני, ישנן שאלות אחרות שצריכות להישאל: האם באמת ברור לגמרי שלא ניתן להשיג מידע על רון ארד באמצעות חיזבאללה? האם למדנו לקחים מעסקת ג'יבריל בהקשר לחזרתם של האסירים המשוחררים לפעולות טרור? שאלה שלישית היא האם המחיר הוא גבוה במובן זה, שהשחרור יזמין חטיפות אחרות חלילה? חו"ל אמרו שאין פודים את השבויים יתר על דמיהם, כיוון שהדבר עשוי להזמין שבייה של אחרים. מצד שני, הרב גורן המנוח, למשל, כתב מאמר נגד עסקת ג'יבריל בשל עניין זה, אך ציין שאם מדובר בחיילי צה"ל ששלחנו לקרב אולי כן יש לשלם מחיר גבוה, כיוון שאנו אחראים להם. אלה דברים שבתחום הערכי והמוסרי."

"ביחס להסכם ז'נווה, הפרוצדורה עצמה, שקבוצת אנשים הולכת ועושה מו"מ פרטני דמוי חוזה שלום עם אנשים מהצד השני, תוך עקיפת הממשלה הנבחרת של המדינה, גם אם הם אנשי אופוזיציה שלא מסכימים עם הממשלה, זה נראה לי לא ליגיטימי."

שקבוצת אנשים הולכת ועושה מו"מ פרטני דמוי חוזה שלום עם אנשים מהצד השני, תוך עקיפת הממשלה הנבחרת של המדינה, גם אם הם אנשי אופוזיציה שלא מסכימים עם הממשלה, זה נראה לי לא ליגיטימי."

מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית ששמה לה למטרה לדאוג לזכויות אדם, וראיה לכך ניתן למצוא בחוקי היסוד משנת 1992. בשנים האחרונות, בעקבות פריצת האינתיפאדה, משתמש צה"ל במדיניות "סיכול ממוקד" של ראשי החמאס, הג'יהאד, התנועה וארגוני טרור אחרים. פעמים רבות נפגעים גם חפים מפשע במהלך פעולת הסיכול, ועל כך יש ביקורת רבה בישראל ובעולם כולו. האם ככלל, מדיניות זו מוסרית בעיניך? האם המטרה מקדשת את האמצעים?

"זו מלחמה, ומלחמה בה הטרור מנצל אזרחים, משתמש בהם, מתערב בהם ופועל מתוכם. ההתמודדות עם "אזרחים" העוסקים בטרור הוא מאבק קשה. הסיכולים הממוקדים, כשאין בידי צה"ל לעצור איש טרור, נעשים בלידת ברירה. במשרד המשפטים התוודענו למדיניות הסיכולים הממוקדים רק לאחר מעשה. פנינו לצה"ל וקיבלנו חו"ד של הפרקליטות הצבאית. חו"ד זו, שאימצנו אותה ביסודה, קובעת שמבחינת המשפט הבינלאומי, העובדה שאדם לבוש אזרחי, אינה הופכת אותו חסין בתור אזרח, אם הוא עוסק בטרור, ולכן חובה עלינו לנסות ולעצור אותו. אך אם אין אפשרות לעצור אותו, למשל בשל סיכון גדול לחיילינו, אזי פעולת הסיכול הממוקד אינה מהווה עבירה מבחינת המשפט הבינלאומי. הדברים הללו נאמרו על ידנו גם בבג"צ הראשון שהיה בזמנו בנושא, ובית-המשפט בפסק-דין קצר, לא התערב בנושא. כיום על הפרק עתירה נוספת שטרם הוכרעה. מעבר לשאלה המשפטית, אנו רואים את תפקידנו מול צה"ל בשני פנים: מבחינת הפן הפנימי של הדברים, אנו מדגישים בפני הצבא שעליו לפעול לפי הנורמות והחוק. הפן החיצוני הוא שעלינו להגן על צה"ל מפני עלילות דם, כפי שהיה ב"טבח" בג'נין, אז העלילו עלינו שאלפי פלסטינים נטבחו, בעוד שלפי המספרים של צה"ל, 52 פלסטינים מהם 45 נשאי נשק נהרגו. ככלל, בכדי לבדוק את מדיניות הסיכולים הממוקדים, אנו נוקטים בצעדים שונים.

המינוי האפשרי לבית המשפט העליון

ידוע כי הנך מועמד לכהן כשופט בית-המשפט העליון. האם מצב זה לא מעמידך במעין מצב של ניגוד עניינים? שכן החלטותיך כעת בתיקים רגישים עשויה לגרום לנסיגון של גורמים שונים לנסות ולהשיל את מינויך לעליון אך מצד שני, אי-קבלת החלטות חד-משמעיות בתיקים הללו עד לסיום תפקידך, עלולה לפגוע בדימוי כפני חברי הועדה למינוי שופטים.

"קייגורית איני עוסק בענייני מינויים לבית-המשפט העליון או בכל דבר הקשור בנושא זה. אני חושב שזה לא מתאים, כיון שעליי לעשות את עבודתי ואת תפקידי הנוכחי. במציאות ציבורית, תמיד ישנם אלה המפרשים את הדברים לכאן ולכאן. אני מציע שיקחו את החלטותי וישקלו לגופן. מי שחושב שהחלטתי מוטית חלילה מפני שיש לי מחשבות כאלה או אחרות ביחס לבית-המשפט העליון, בידו לעתור לבג"צ ולתקוף אותה. איני סבור שיש בעיה בנושא זה כהוא זה. פשיטא כמובן, שעל היועץ המשפטי להנחות עצמו לפי פסיקת בית המשפט העליון, אחרת ייפסלו החלטותיו, ודבר זה מבטיח גם אי הטיה ר"ל כלפי גורם פוליטי כזה או אחר."

"סיימתי את התיכון והתחלתי ללמוד באוניברסיטה מדעי הרוח, ערבית ולשון. כעבור שנתיים באקראי, פגשתי שני חברים שלי שהלכו ללמוד משפטים. שאלתי אותם לאן הם הולכים והם ענו שהם הולכים להרשם למשפטים ואני אמרתי "אתם יודעים מה, גם אני ארשם".

נראה שנהפכה נורמה בישראל שהיועץ המשפטי לממשלה מתמנה לשופט בעליון. האם לא ראוי בעיניך לחסום אפשרות זו, שכן נוהג זה אינו בריא ציבורית, והוא עשוי למנוע אומץ לב משפטי שכן עיני היועץ המשפטי לממשלה הן לעליון והן לפוליטיקאים? האם לא נדרשת לטעמך תקופת צינון בין התפקידים?

"דעתי האישית היא שאם ממנים אנשים הגונים ומקצועיים, תקופת צינון אינה נחוצה. כך גם מראה נסיון העבר, שמוכיח כי יועצים משפטיים לשעבר, כגון חיים כהן, מאיר שמגר ואהרן ברק וכן פרקליטי מדינה כמו גבריאל בך דורית ביניש מונו לשופטים ראויים, מבלי להשתוות. זה אמנם ליגיטימי להציע תקופת צינון אך אני כאמור, איני בעד העניין. לדעתי, אם חושבים להציע תקופת צינון, יש להודיע על כך לאדם לפני שהוא נכנס לתפקיד."

טענות רבות נשמעות נגד הועדה למינוי שופטים על כך שהרכב השופטים בבית-המשפט העליון אינו משקף את מבנה החברה הישראלית. האם לדעתך טענות אלה מוצדקות?

"הרשו לי לא לדבר על הועדה למינוי שופטים ביסודאציה בה אני נמצא, בסוף

למשל, הזמנתי דיון בשאלה האם אנו עושים את כל שביכולתנו על-מנת למנוע פגיעה באזרחים פלסטיניים חפים מפשע. יום לפני תאריך הדיון, היתה השבת בה ניסו להרוג את ראשי הנהגת החמאס שהתכנסו בעזה, והפעולה לא הצליחה כיוון שהרידו כצצות קטנות בשל החשש שמא תחמושת גדולה יותר תהרוג אזרחים. למחרת ישבו במשרדי גורמים בכירים בצה"ל ובשב"כ והסבירו את שעמד מאחורי החלטה להטיל פצצה קטנה יותר, כלומר הרצון להימנע מפגיעה בחפים מפשע. אני עצמי עשיתי שבוע מילואים במחסום לפני כשנה, לא רק במטרה להביע הזדהות עם צה"ל אלא רציתי גם להתבונן בעצמי מקרוב בנעשה, וכתבתי על כך תזכיר בהצעות לשיפורים.

במקרה באותו שבוע חיילים במחסום פגעו בפלסטינים והם קיבלו על כך בהמשך עונשי מאסר. במילים אחרות, אני יוצא מנקודת הנחה, שהיא מוכחת לפי מייטב הכרתי, שצה"ל עושה את המאמץ שלא לפגוע בחפים מפשע בצורה מתמדת, והוא פועל לפי החוק. יכולות להיות שגיאות ותקלות, איני יכול לערוב שלא, אך אין להדביק תווית של פשעי מלחמה על צה"ל. צה"ל, לדעתי, הוא אחד הצבאות המוסריים ביותר. הרי מי זה הצבא? אני ואתם, הבנות שלי. לא מדובר בשכירי חרב."

ויכוח ציבורי נרחב מתנהל בימים אלה בנוגע לשחרורו האפשרי של מוסטפה דיראני, שנחטף מלבנון כקלף מיקוח בעניינו של הנווט השבוי רון ארד, במסגרת עסקת השבויים. מעבר לעניין הפוליטי, מדובר כאן בשאלה מוסרית קשה: פדיון שבויים

הייתי ראש משלחת ישראל למו"מ עם ירדן ויש לי סנטימנט מיוחד לתפקיד זה שכן הרגשתי שזו עשייה שיש בה תרומה מיוחדת, בייחוד בשל העובדה שעשרות קילומטרים מרובעים של אזורים מעובדים נכללו בחילופי שטחים בשטח המדינה, דבר שהיה חיוני לערבה, וזה דבר שגרם לי סיפוק אדיר. תפקידי הנוכחי למשל הוא תפקיד מרתק אך הוא תפקיד עם הרבה קשיים והרבה עגמת נפש. אני תמיד אומר שצריך אדם שפוי לתפקיד היועץ המשפטי לממשלה, אך רק אדם לא שפוי יקח אותו על עצמו."

"תפקידי הנוכחי הוא תפקיד מרתק אך הוא תפקיד עם הרבה קשיים והרבה עגמת נפש. אני תמיד אומר שצריך אדם שפוי לתפקיד היועץ המשפטי לממשלה, אך רק אדם לא שפוי יקח אותו על עצמו."

איך נראו חייו כסטודנט למשפטים באוניברסיטה העברית? מהם האספקטים הטובים שאתה זוכר מתקופה זו ומהם הפחות טובים?

"סיימתי את התיכון והתחלתי ללמוד באוניברסיטה מדעי הרוח, ערבית ולשון. כעבור שנתיים, באקראי, פגשתי שני חברים שלי שהלכו ללמוד משפטים. שאלתי אותם לאן הם הולכים והם ענו שהם הולכים להירשם למשפטים ואני אמרתי "אתם יודעים מה, גם אני ארשם". אוסיף שכתלמיד תיכון הייתי יושב לעתים באולם בית

המשפט והדבר עניין אותי, במיוחד זכורני שחלק ניכר מימי שבייתה גדולה עשינו באולמות בית המשפט המחוזי שהיה אז בגבול יפו. כך בשנת הלימודים השלישית שלי למדתי במקביל משפטים ומדעי הרוח, באוניברסיטה העברית בגבעת רם. מאוד אהבתי ללמוד ואהבתי גם את חיי החברה הסטודנטאליים למרות שלא תמיד היה לי זמן כיוון שעבדתי, ובהמשך גם עשיתי תואר מתקדם במדעי הרוח. הרגשתי שהלימודים מאוד מעשירים אותי, ובכל קורס שלקחתי חלון חדש נפתח עבורי."

האם בכוונתך לחזור וללמוד בפקולטה למשפטים או בחוג אחר?

"לימדתי הרבה בעבר, באוניברסיטת בר-אילן וגם באוניברסיטה העברית ובת"א, אך אין לי עדיין תוכניות מוגדרות. אינני מוציא מכלל אפשרות להעביר קורס או שניים בעתיד."

סיכום תקופת הכהונה כיועץ המשפטי לממשלה

מי מתאים יותר בעיניך לתפקיד היועץ המשפטי לממשלה: אדם שהגיע מן הפרקטיקה, או שמא איש אקדמיה או שופט בדימוס?
 "העיקר שיהיה אדם הגון ומשפטן טוב, שיהיה מוכן לעבוד קשה."

מהן העצות הטובות ביותר שתוכל להעניק ליועץ המשפטי לממשלה שיבוא אחריו?
 "הוא צריך להיות מסוגל להביט בסוף היום בראי ולדעת שהוא לא פגע במצפון, ושהלך עם המצפון והמצפון של החוק וערכי שיטת המשפט. העצות הקונקרטיות שאני יכול לתת למחליפי הן שעליו לעבוד עם מגוון האנשים, ללמוד לעמוד מול המערכת הפוליטית בצורה כזו שיעבוד איתה אך בראש ובראשונה ישמור על החוק. אם צריך, גם יש להיאבק איתה והדבר קורה לא אחת. קראתי פעם שהשופט נאור כתבה שהשופט לנדוי אמר לה, שלשופט אמנם יש הרבה תיקים אך בשביל הנאשם או בעל הדין זה התיק היחיד. לכן, הדבר שיש לזכור בתפקיד הוא שתמיד יש אדם מאחורי התיק. זו גם עצה למחליפי."

כמו כל אדם אחר, אין ספק שיש עניין אחד לפחות עליו אתה מצטער. במבט לאחור, על שבע השנים האחרונות, מהו הדבר עליו אתה מצטער או מהו המקרה בו לו יכולת, היית פועל בו בצורה אחרת?

"האמת היא שיש דבר או שניים עליהם אני מצטער אך איני בטוח שהגיע הזמן להיכנס לזה."

לסיכום ראיון הפרישה שלנו עמך, כיצד אתה מסכם את תקופת כהונתך כיועץ המשפטי לממשלה, במבט לאחור על 7 שנים מלאות ולא קלות?

"אני מאמין שאצא מכאן עם הרגשה שלא עוולתי לתפקיד ולמצפוני. אני מניח ששגיתי בדברים מסויימים, שיש דברים שאם יכלתי לעשות מחדש הייתי עושה אותם אחרת, אולי הייתי נכנס לתחומים מסויימים בצורה קצת שונה. אך כללית, הדבר שהייתי רוצה להנחיל לציבור הוא שעבודתי נעשת בהיגיון וכמשרת ציבור, ולא כמשרת אינטרס אחר. אני מאמין שמילאתי את תפקידי בצורה זו" ■

תפקידי. אך כללית, לדעתי, שיטת מינוי השופטים בישראל היא אחת הטובות בעולם. בספרי על בית-המשפט העליון "שופטי הארץ" שיצא בשנת 1980, דנתי בשיטת המינויים בהשוואה לשיטות מינויים בבחירות או מינויים פוליטיים. בישראל השיטה מחזיקה 50 שנה והיא הולידה מערכת שפיטה טובה. לגבי העניין של שיקוף החברה הישראלית, הדיון בכך החל עוד בשנות ה-60, ומאז מונו שופטים שאינם ממוצא אשכנזי, נשים ושופטים דתיים (אלה האחרונים עוד לפני כן). בגדול, לדעתי, השפיטה הישראלית בכלל ובית-המשפט העליון בפרט, הם סיפור הצלחה."

מה דעתך על הטענה שבכירי מערכת המשפט נעים במעגל סגור של תפקידים, שאינו פתוח למועמדים חדשים?

"אם נסתכל על הרכב השופטים בבית-המשפט העליון, למשל, נראה שישנם שופטים שבאו מהשפיטה, מהאקדמיה או מהפרקטיקה וישנם שופטים שהגיעו מהשירות הציבורי שהוא מקום מאוד מעשיר מבחינה מקצועית ומאוד מגוון את הכרת מערכת המשפט הישראלית. איני חושב שנכון לקרוא לזה "מעגל סגור". גם במדינות אחרות, זה טבעי שאנשים הנמצאים במערכת השירות הציבורי בתחומים משפטיים יעברו לתפקידים אחרים בשירות הציבורי."

על האיש אליקים רובינשטיין

ידוע כי אתה אדם שעובד השכם והערב, מגיע מוקדם בבוקר לעבודה, עוזב בשעות הלילה המאוחרות וממשיך לעבוד גם בלילה. מהו סדר היום שלך כיועץ המשפטי לממשלה? וכיצד אתה משלב את עבודתך עם משפחתך ועיסוקים אחרים?

"זו שאלה נהדרת. אובייקטיבית, על ממלא תפקיד היועץ המשפטי לממשלה יש עומס אדיר. בשל הכובעים השונים ומגוון הסמכויות שיש לממלא התפקיד, ישנן אינסוף החלטות שעליי לקבל, הן החלטות מערכתיות והכרעה בשאלות של מדיניות בתחום הפלילי, נוסף על העניינים הפליליים הפרטניים, והן החלטות בתחום האזרחי והמנהלי וכמובן ייעוץ לממשלה לרבות בתחומי מינויים, תקציבים ומקרקעין. התוצאה היא זרם בלתי פוסק של עבודה, ובכך אני דומה לסיזיפוס, שדחף את הסלע למרומי ההר, אך הסלע חזר אליו מטה פעם אחר פעם. אם הערימה הזו תיגמר (מצביע על ערמת דפים וקלסרים גדולה על שולחנו - ש.ט.וע.ש), תבוא אחרת במקומה. מבחינת שעות זה תפקיד קשה: לאחרונה אני מתחיל את יומי בחמש וחצי בבוקר, הולך לבית הכנסת, חוזר הביתה ומעייף בעיתונים ונוסע למשרד. אני עובד במשרד עד שעות מאוחרות ואני עשוי להישאר ולעבוד כאן לעיתים עד 23:00 בלילה. בביתי אני ממשיך בעבודה, כך שאין לילה שאיני עובד בו עד חצות או עד אחת בלילה. יום שיש גם הוא יום עבודה עבורי, אך הוא קצת יותר נינוח כיוון שאין לי בדרך-כלל ישיבות. השעות הפנויות שלי לעניינים חברתיים או משפחתיים מצומצמות מאוד, ולמעשה, אין לי כרגע הרבה חיי חברה. מכיוון שלתפקידי מורכבות המתבטאת בכך שמצד אחד אני מייעץ לממשלה ומצד שני אני ראש התביעה הכללית, כשאני מגיע לשיבת ממשלה עשוי לשבת מולי אדם שמתנהלת נגדו חקירה, ולכן איני מתחכם באישים הללו ואיני מסתובב בקוקטילים למשל, אלא אם מדובר באירועים ממלכתיים באופיים. לשאלתכם - לא הסכמתי ללמוד באקדמיה בשנים אלה, כיוון שלדעתי ממלא תפקיד זה צריך להקדיש את כולו לתפקיד. לכן טוב שאני מסיים את התפקיד (צוחק - ש.ט.וע.ש)."

משך כל הקריירה המשפטית שלך עבדת בשירות המדינה. בין היתר עבדת כיועץ משפטי במשרד הבטחון, במשרד החוץ, מזכיר הממשלה, שופט בבית-המשפט המחוזי, וכעת היועץ המשפטי לממשלה. האם מעולם לא שקלת לעבוד בתחום המגזר הפרטי?

"אמני ע"ה תמיד אמרה שיש לעבוד בשירות הציבור שכן המדינה לדבריה "טרם גמרה להיבנות". היא הייתה מדור טרום תש"ח, מתקופת ההגנה ומלחמת הקוממיות. יצא כך שהתחלתי סטאז' בשירות הציבור ואחר כך הוצעו לי תפקידים מעניינים אחרים בשירות הציבור, והגעתי עד הלום בגיל 56!"

מאיה תפקיד נהנית יותר בחייך הציבוריים מכל תפקיד אחר ומדוע? הייתה לי סיעתא דשמיא בעניין זה שכן היו לי המון תפקידים מעניינים.